

TAVUK VEBASI (KUŞ GRİBİ)

Ülkemizde önce geçtiğimiz yılın (2005) Ekim ayında Manyas-Kızıksa'da çıkan ve söndürülen Tavuk Vebası Aralık ayının sonunda yeniden çıkmış ve çok sayıda mihrak belirlenmiştir. Mikrak sayısının fazla olması nedeniyle, özellikle itlaf işlemleri başta olmak üzere yoğun çalışmalar yapılmakta ve hastalık izlenmektedir. Hastalıktan şüpheli evcil ve yaban hayatındaki kanatlılar teşhis için Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlı Enstitülere gönderilmekte ve teşhisleri buralarda yapılmaktadır. Bu enstitülerde hastalık etkeni izole edildiğinde şüpheli olarak belirlenen mihraklarda karantina tedbirleri alınmakta ve izole edilen etkenlerin doğrulanmasından sonra şüpheli olarak belirlenen mihraklar pozitif/negatif olarak kesinleştirilmektedir.

Hastalığın daha iyi anlaşılması ve konuyla ilgili sorulan soruların cevaplanması amacıyla, genel bilgiler soru ve cevap olarak düzenlenmiştir.

Hastalık nedir?

Avian influenza (AI), tavuk vebası veya kuş gribi olarakta adlandırılan hastalık; özellikle evcil kanatlılarda solunum ve sindirim sistemine ait belirtilerle ortaya çıkan ve ölümlü seyreden viral bir hastalıktır. Bu hastalık yaban hayatındaki kanatlılarda da ortaya çıkar ancak bir çoğunda düşük ölümlü seyreder.

Hastalığın etkeninin özellikleri nedir?

Hastalık etkeni Orthomyxoviridae familyasından İnfluenza gurubuna ait, tek sarmallı, RNA karakterinde genetik madde taşıyan İnfluenza A virüsüdür. Virüsün yapısında bulunan hemagglütinin (H) ve nöraminidaz (N) antijenleri dikkate alınarak alttipleri gruplandırılmıştır. Buna göre H antijenine göre 16 (1-16) ve N antijenine göre 9 (1-9) gruba ayrılmışlardır. Bu virüsler, genellikle göçmen su kuşlarının sindirim sisteminden izole edilmekte ve bazıları evcil kanatlılarda hastalığına neden olmaktadır.

Evcil kanatlılarda hastalık oluşturan İnfluenza A virüsleri, oluşturdukları klinik tabloya göre **Yüksek Patojeniteli (HPAI)** ve **Düşük Patojeniteli (LPAI)** olmak üzere iki grupta incelenmektedir. **Yüksek Patojeniteli olanlar**; ciddi hastalık oluştururlar, ölüm oranı % 100'e ulaşabilir. Bu grupta yer alan suşlar, H5 ve H7 alt tiplerine aittir ancak tüm H5 ve H7 alttipleri HPAI değildir (Damar içi patojenite indeksi 1,2 veya daha büyük olmalıdır). **Düşük Patojeniteli olanlar**; hafif solunum yolu hastalığına neden olur. Halsizlik ve yumurta veriminde düşme görülür. Diğer hastalıklarla ve kötü bakım ve idare ile daha şiddetli hastalık oluşturur.

Hastalık etkeninin etrafa yayılmasında göçmen kuşların rolü var mıdır?

Tavuk vebası virüsünün kaynağı göçmen su kuşları olarak tanımlanmaktadır. Bu kuşlar, virüslerin bir yerden başka yerlere taşınmasında oldukça önemli bir role sahiptir. Genel olarak, bu virüslerin göçmen kuşlarda normal olarak bir döngüsü vardır ve evcil bir kanatlıya bulaşması halinde evcil kanatlılarda patojenitesine bağlı olarak hastalık oluştururlar ve evcil kanatlılar arasında dolaşmaya başlarlar. Günümüzde bir çok ülkede belirlenen yüksek patojeniteye sahip olan H5N1 alt tipinin

neden olduğu hastalıklarda, salgının diğer ülkelere yayılmasında göçmen kuşlar önemli olmuş ve göç yolları boyunca hastalık ortaya çıkmıştır.

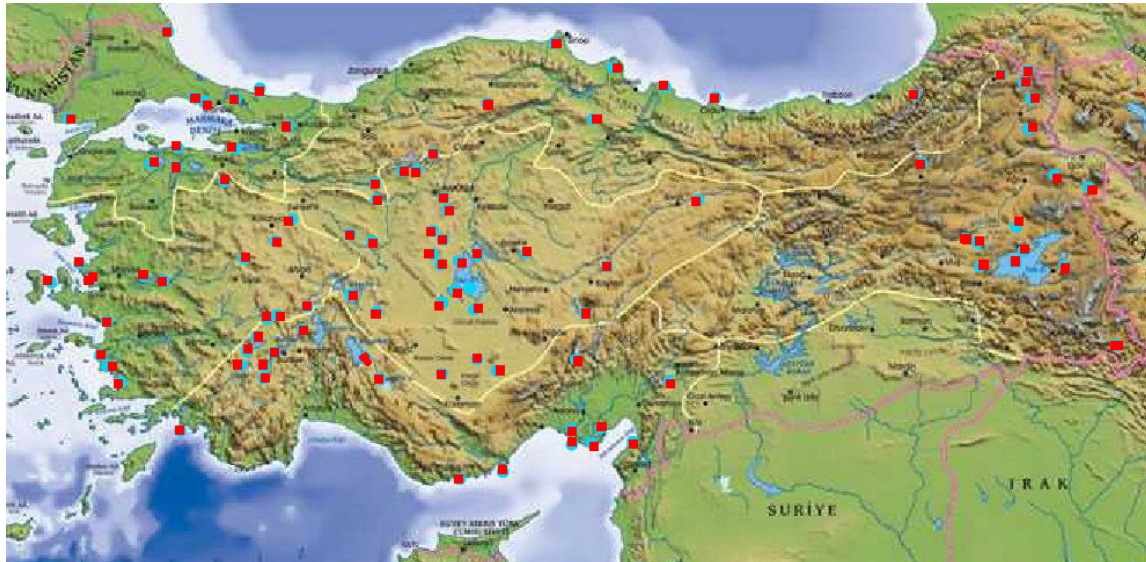
Türkiye'deki göçmen kuşların göç yolları nasıldır?

Ülkemiz göçmen kuşların göç yolları üzerindedir (Şekil 1). Hastalığın yayılmasında ayrıca göçmen kuşlarla temas halinde bulunan yaban hayatındaki göç etmeyen kuşlar da rol oynamaktadır. Kuş alanları bakımından da zengin olan ülkemizde yaklaşık 100 civarında kuş alanı bulunmaktadır. Bunların önemlileri Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Göç yolları

Şekil 2. Ülkemizde bulunan önemli kuş alanları

İhbarı mecburi bir hastalık mıdır? Bildirimler nerelere yapılmaktadır?

Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de (3285 Sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu) bildirim zorunlu bir hastalıktır. Bildirimler İl ve İlçe tarım müdürlüklerine yapılmaktadır.

Tavuk vebası daha önce ülkemizde görüldü mü?

Tavuk vebası ilk kez Manyas-Kızıksa'da Ekim 2005 tarihinde görüldü. Daha önce bu hastalık ülkemizde görülmemiştir. Ancak halk arasında ve son günlerde medyada tartışılan ve "tavuklara kıran girdi" olarak tanımlanan hastalık daha önce ülkemizde görülen Yalancı Tavuk Vebası (Newcastle hastalığı) dır ve bu hastalıktan farklı bir etiyolojiye sahiptir. Bu durum karıştırılmamalıdır.

Tavuk Vebası (avian influenza – kuş gribi) ile ilgili mücadele mevzuat var mı? varsa nelerdir?

Evet mücadele mevzuatı vardır. Bunlar 3285 Sayılı [Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanununu](#), [Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Yönetmeliği](#), [Tavuk Vebası Mücadele Talimatı](#) olarak sayılabilir.

Kanatlı işletmeleri kayıt altında mıdır?

Evet bütün kanatlı işletmeleri sürü bazında Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'na kayıtlıdır. Bu bakanlık, damızlık işletmeleri ve kuluçkahaneleri yılda en az iki kez olmak üzere ayrıca gerektiği durumlarda ve kesimhaneleri ise devamlı olarak denetlemektedir. Şu anda hastalık çıkan yerler, sadece aile işletmeleri niteliğindedir.

Kuş gribi virüsü dış ortamda ne kadar süre yaşamaktadır?

İnfluenza virüsleri çevresel ortamda ve özellikle serin ve nemli koşullarda uzun zaman sürelerinde canlılıklarını korurlar. Dışkı materyalinde 4 °C'de 30-35 gün, 20 °C'de 7 gün süre canlılığını korur. Genel olarak pişirme sıcaklıklarında kolaylıkla ölürler (70 °C de 1-2 saniye).

Kuş gribi en çok hangi hayvanlarda görülür?

Kanatlı influenza virüsleri, bütün dünyada birçok evcil (hindi, tavuk, beç tavuğu, bıldırcın, sülün, kaz, ördek) ve yabani kanatlı hayvanlarda (kuğu, kaz, ördek, martı, kutup martısı, bataklık kuşları) bulunmaktadır. Tavuk ve hindilerde İnfluenza'ya bağlı ciddi hastalık problemleri yaşanırken, göç eden su kuşlarında belirgin bir hastalık tablosu oluşmayabilir. Göç eden su kuşları arasında ördekler, diğerlerinden daha fazla virüs saçarlar. İnfluenza virüsleri ayrıca kafes kuşlarında da tespit edilmiştir (muhabbet kuşu, kanarya, papağan vs). Şu ana kadar yapılan tespitler neticesinde A tipi; insan, domuz, at, balina, mink, fok, Amerikan vizonu ve kedigillerde enfeksiyon oluşturur.

Evcil kanatlılara bulaşma nasıl olmaktadır ?

- Göçmen kuşlar influenza virüsünün ana taşıyıcısı olarak bilinirler ve bulaşmada önemli rol oynamaktadırlar. Bu kuşlarla direkt temas bulaşmada önemlidir.
- Göçmen kuşlarla direkt temas olması veya dışkıyla bulaşık fomitlerle temas.
- Evcil kanatlılar arasında bulaşık yem, su, ekipman ve elbiselerle ve enfeksiyona yakalanmış kanatlı hayvan ve kanatlı ürünleriyle,
- İnsanlar ve aktiviteleri,
- Rüzgârla yayılma sınırlıdır. Çok yakın işlemler için problem yaratır.

Kuş gribinde inkübasyon (kuluçka) süresi ne kadardır?

Hastalığın kanatlılardaki kuluçka süresi 1-3 gündür. Genellikle 24-36 saatte hastalık kendini gösterir. Hastalar 1-7 gün (çoğunlukla 24-48 saat) içerisinde ölürlür.

Kuş gribinde klinik belirtiler nelerdir?

- Hasta hayvanlarda vücut ısısı yükselir, tüyler kabarır, iştahsızlık, depresyon, şiddetli ishal vardır.
- Yumurta verimi şiddetle azalır ya da tamamen durur.
- Hasta hayvanların göz kapakları kapanabilir, konjunktiva şişmiş ve kırmızı renktedir. Sakal ibik ve gözlerin çevresinde karakteristik olarak ödem ve siyanoz şekillenir. Ödem boyun ve göğüs bölgesine de yayılabilir. Solunum güçlüğü, burun deliklerinden grimsi kanlı bir eksudat gelir.
- Kitle halinde ani ölümler (% 100'e varan) meydana gelir.
- Hastalanan hayvanlar 1-7 gün arasında çoğunlukla iki gün içerisinde ölürlür. Akut dönemi atlatan hayvanlarda sinirsel belirtiler, inkoordinasyon, yürüyememe ve ayakta duramama gibi klinik bulgular gözlenir.

Hastalık kanatlı hayvanlardan insanlara bulaşır mı?

Hastalık bugüne kadar yalnızca, hasta kanatlılarla doğrudan ve yoğun ilişkide olan insanlara (çiftlik çalışanları, tavuk bakıcıları, horoz dövüşçüleri vb.) bulaşmıştır. Yoğun nüfusu olan yerlerde görülmüş olmasına rağmen, hastalıktan son on yılda 80 dolayında insanın ölmesi bunun önemli bir göstergesidir. Ülkemizde görülen insan vakalarının tamamında hasta kanatlı ile direkt/yakın temasta olunması, bulaşmada hasta hayvanın önemini ortaya koymaktadır.

Hastalıklı tavuk eti veya yumurtasını yiyen insanlara hastalık bulaşır mı?

İyi pişmemiş et veya yumurta mikroorganizmalar açısından her zaman bir risk unsurudur. Buna karşılık iyi pişmiş tavuk eti veya yumurtadan insana virüs bulaşması mümkün değildir. Hastalıklı bile olsa, pişirilmiş bir tavuk eti veya yumurtasından bulaşan hiçbir vaka günümüze kadar rapor edilmemiştir.

Açıkta yetiştirilen kanatlıların hastalığının yayılmasında önemli bir etken olduğu doğru mu?

Kuş Gribi'nin tüm ülkelerde genellikle ilk görüldüğü evcil kanatlılar, açıkta beslenen veya köy tavukçuluğu olarak tanımlanan ve köydeki ev artıklarıyla beslenen sürülerdir. Bu nedenle, hastalığın kontrol altına alınmasında, serbest yaşayan kanatlıların kümeslerde tutulması önemlidir. Bu işlem ayrıca insan sağlığı açısından da büyük önem taşımaktadır.

Evimizde beslenen kanarya, muhabbet kuşu, papağan türü kuşlara hastalık bulaşır mı veya bunlardan insana hastalık geçer mi?

Evde beslenen kuşlara hastalık bulaşmaz, çünkü bulaşma çoğunlukla enfekte (bulaşık) hayvan, yem, su ve eşyalarla temasla olmaktadır. Bu nedenle gerekli özen gösterilen ev kuşları hastalığa yakalanmadığı gibi insana da bulaştırması söz konusu değildir.

Hastalık görülen sürüler ve çevresinde sağlıklı hayvanlar neden itlaf edilmektedir?

Hastalığın hızlı yayılması nedeniyle, hastalık çıkan yerlerde hastalık etkeninin bulaşma riski olan kanatlılar itlaf edilmektedir. Bu işlem tüm ülkelerde aynı şekilde yapılmaktadır. Bu işlemde temel olan konu virüsün kanatlılar arasında yayılmasını engellemek ve dolayısıyla insan sağlığını korumaktır.

Tüketici tavuk ve yumurta yemeye devam edebilir mi?

Şu ana kadar yapılan kontrollerde, tüketime sunulan tavuklarda ve yumurtalarda (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından kontrol edilen tesislerde üretilen) hastalık görülmediğinden dolayı, tüketici açısından herhangi bir risk bulunmamaktadır. Ayrıca hastalığın çıktığı bölgede, tavuk eti ve yumurta tüketimi kanatlı ürünlerinin pişirme esas ve usullerine uyulduğu takdirde herhangi bir risk oluşturmaz.

Tüketici yumurtayı yıkamalı mı?

Hayır tüketici yumurtayı yıkamamalıdır.

Grip aşısı, Kuş Gribi'ni önlemede yeterli bir önlem olabilir mi?

Şu anda insanlara yönelik olarak hali hazırda uygulanmakta olan grip aşılarının Kuş Gribi virüsü H5N1'i önleyici herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Ancak aşı geliştirme çalışmaları devam etmektedir.